

ALIAGA REHBERLIK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ BÜLTENİ

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ERGENLER
VE
CİNSEL EĞİTİM

Mart/2019

Sayı.3

ALIAĞA REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ BÜLTENİ

Başlarken

Bültenimizin amacı,

Eğitim-öğretim yılı içerisinde çalışma alanımıza giren konularla ilgili her ay farklı bir başlığı ele alarak sizlere detaylı bilgiler sunmaktır.

Bu ay ele aldığımız konu

' ÖZEL GEREKSİNİMLİ ERGENLER VE CİNSEL EĞİTİM'.

Bu Sayıda

Başlarken	1
Özel Gereksinimli Ergenler ve Cinsel Eğitim	1-2
Özel Gereksinimli Bireylerin Cinselliği Hakkındaki Görüşler	3
Özel Gereksinimlilerin Cinsel Gelişim Özellikleri	3
Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Yaşamı Olur mu ?	4-5
Özel Gereksinimlilerde Cinsel Eğitim Neden Gereklidir ?	6
Özel Gereksinimlilerde Cinsel Eğitimi Gerekliliği Kılan Özellikleri	7
Cinsel Eğitimde Yapılan Hatalar	8

Özel Gereksinimli Ergenler ve Cinsel Eğitim

Erken yaşlarda cinsel eğitimi verme sorumluluğu anne babanın sorumluluğundadır. Anne babalar genellikle çocukları bu konuda sorular sormadan önce cinsel eğitim verme gereksinimi duymazlar. Çocuklar 3 yaşına doğru cinsellikle ilgili konuları merak etmeye ve sorular sormaya başlarlar. Anne babalar böyle bir durumla karşılaştıklarında ne yapacaklarını bilemez, çocukların sorularını duymazlıktan gelmeyi ve cevap vermemeyi tercih

ederler. Ancak çocuk cevap almaya gereksinim duymaktadır, anne babadan istediği cevapları alamadığında merakını gidermek için farklı yollar arayacaktır. Soru sormaktan vazgeçerse de davranışlarıyla merakını ifade edecektir. En yaygın görüleni çocukların evcilik ve doktorculuk oynarken birbirlerini keşfetmeye çalışmalarıdır. En doğrusu çocukların soru sormasını beklemeden uygun ortam sağlayarak çocuğun yaşına ve gereksinimlerine göre cinsel eğitim vermektir.

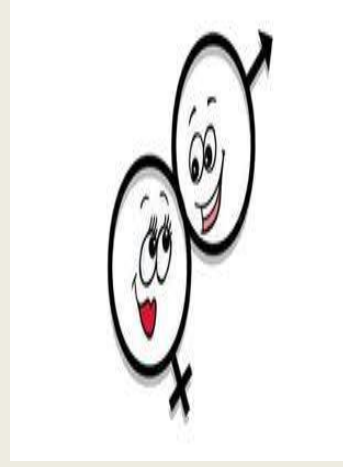
Özel gereksinimli çocuklar tanıları ve bunların getirdiği özellikler ile akranlarından farklı gereksinimleri olan bireylerdir. Bu durumları cinsel gelişim süreçlerinde bazı sıkıntıları da beraberinde getirebilmektedir. Özel gereksinimli ergenlerin cinsel yaşamı o kadar sorun ve kuşku yaratmaktadır ki, onların gereksinimlerine tam karşılık veren bir cevap bulmak zordur. Cinsel ve psikolojik (psikoseksüel) gelişimlerinin özellikleri üzerinde ayrıntılı bir inceleme bulunmadığı için özel gereksinimli ergenlere özel bir cinsel eğitimin de nasıl uygulanacağı da bilinmemektedir.

Cinsellik, canlının yaşamının başlangıcından ölümüne dek vardır ve özellikle de erinlik yıllarında kişinin yaşamında büyük rol oynar. Erinlik, ergenliğin başlangıç evresi olan ve ortalama 3 yıl (12-15 yaş) süren, en hızlı ve yoğun bedensel ve cinsel değişimlerin yer aldığı evredir. Erinlik döneminde cinsel organlardaki gelişim üreme fonksiyonuyla dolaylı olarak ilgili olan (tüylerin gelişimi, göğüs ve kalçaların oluşumu, vb.) ikincil cinsel özellikler şeklinde özetlenebilir (Yavuzer, 1985). Ergenlik çağı ise davranış bunalımlarının en yoğun olduğu bir dönem olarak ifade edilmektedir. İster özel gereksinimli ister normal olsun, her birey için 13-19 yaşları arası yılların bunalımsız geçmesi çok ender görülür.

Er veya geç her ana baba cinsel eğitim sorunları ile bir gün kendisini karşı karşıya bulacaktır. Hepimiz büyümekte olan çocukların sorularına cevap vermeye çalışırız. Fakat sorular cinsiyet, üreme ve ergenlik duygularına değinince şaşırıp kalırız. Buna ilaveten, soruları soran, cinsel davranışlar gösteren özel gereksinimli bir çocuksa durum daha da karmaşılaşır. Çoğu gelişim alanlarında- motor, bilişsel, sosyal- daha yavaş gelişen bu çocukların cinsel gelişimlerinin normal yaşlıtlarına göre kimi zaman farklılık göstermemesi anne-babayı şaşırır.

İster özel gereksinimli ister normal olsun, her birey için 13-19 yaşları arası yılların bunalımsız geçmesi çok ender görülür.

Ebeveyn, özel gereksinimli çocuktan gelen sorular ya da davranışlar karşısında ne yapacağını tam olarak kestiremez. Cinselliğin konuşulmasının bile hala tabu olarak bakıldığı toplumumuzda, genellikle, anne-baba özellikle özel gereksinimli çocuğuna nasıl bir cinsel eğitim vereyim diye düşünmez. Bunu bir problem olarak görür ve bu problemin karşısında yenilgiye uğramakla kalmayıp, kendisini garip biçimde tedirgin olmuş, kararsız ve engellenmiş hisseder.

Özel gereksinimli bireylerin cinselliği hakkındaki görüşler ikiye ayrılır. Özel gereksinimli bireyin cinselliğini önlemeye çalışan birinci görüşe göre, özel gereksinimli bireylerin cinsellik hakkındaki bilgileri ne kadar az olursa o kadar iyi olduğu düşünülür. Ancak bu görüşle ilgili tartışmalar vardır. Bu tartışmalardan biri de şudur; aktif cinsel yaşam, engeli bireyin sahip olmadığı derecede sorumluluk ve olgunluk ister. Bu nedenle, toplum sorumsuz cinsel davranış olasılıklarını ve sonuçlarını azaltmak hakkına sahiptir. Fakat cinsellikte nelerin sorumluluğu, nelerin sorumsuzluğu oluşturduğu kendilerine hiç öğretilmeyen insanlardan, sorumlu cinsel davranış beklemenin gerçekçiliğe aykırı olduğu savunulmaktadır. Diğer görüş ise, her insan gibi özel gereksinimli bireylerin de cinselliği yaşamaya hakları olduğunu savunur. Batıdaki birçok çalışmada, özel gereksinimlilerin normallerden daha farklı bir yaşama doğru yönlendirildiklerini, çoğunlukla herhangi bir

cinsel davranış göstermelerinin yasaklandığını ve gelişen cinsellikleri ile vücutları hakkında oldukça az eğitim aldıkları bulunmuştur. Araştırmacılar (Shindell ve Kempton), cinsel eğitimin önemli olduğunu, çünkü özel gereksinimlilerin kendilerine gösterilen ilgiye aşırı sevgiyle cevap verdiklerini belirtmektedir. Cinsel ilişki için yapılacak bir teklifi, cinsel olarak sömürüleceklerini bilmeden mantıksız bir sevecenlikler kabul edebilirler. Gerçeği ve gerçek olmayı ayırma zorlukları olduğundan kolayca şaşırtılabilir ve korkutulabilirler. Gerek arkadaşlarından, gerekse kitaplardan, doğru ve gerekli bilgileri edinmeleri çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Ayrıca diğer kimselerin davranışlarını gözlemleyerek öğrenmeleri de kolay olmamaktadır. Tüm bu nedenler, özel gereksinimlilerin anne-baba ve öğretmen yönlendirmesine ne kadar ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Özel Gereksinimlilerin Cinsel Gelişim Özellikleri

Normal kadınlar ve erkekler gibi özel gereksinimli bireylerin de arzularını doyurmak, uygun bulunmak ve sevgi edinmek için cinsel dikkat çekmek istediklerini vurgulayan araştırmacılar, özel gereksinimlilerin televizyonda, filmlerde sıklıkla gördükleri çekici, baştan çıkarıcı davranışları taklit etmeye çalıştıklarını bulmuşlardır.

Özel gereksinimli insanların cinsel özelliklerini araştıranlar, hafif derecedeki özel gereksinimlilerin psikososyal-cinsel davranışlarının normal insanlara benzediğini, normal insanlarla aynı şekilde cinsel dürtülerini kontrol edebileceklerini,

orta derecedeki özel gereksinimlilerin biraz yardıma ihtiyaçları olduğunu, bazı durumlarda ikincil cinsel karakteristiklerinin gecikmiş olabileceğini; ağır derecedeki özel gereksinimlilerin genelde cinsel dürtülerini çok az kontrol edebildiklerini ve psikososyal-cinsel gelişimlerinin eksik kaldığını, toplumsal kuralları kavramakta ve uygun davranışlar geliştirmekte sıkıntı çektiklerini ortaya koymuştur

Gelişimi diğer çocuklara göre daha yavaş olduğu ve düşünme gücü yönünden gerçek yaşın altındaki bir dönemde durduğu için ergenin, büyük bir çocuk gibi ele alınmasına neden olur. Çocukmuş gibi davranılan ergen, bu durumu hareketlerine yansıtır. Ama bu çocuksu tutumun, cinsel sorunlar açısından onu değişik düzeyde tutacağına inanmak doğru olmayacaktır. Özel gereksinimli çocuk, yavaş ilerleyen gelişimi ve özelliklerine rağmen, gerçek bir cinsel gelişime ulaşabilmektedir. Diğer çocuklar kadar onun da, gelişimini destekleyecek bir cinsel eğitime hakkı vardır.

Başka çocuklar gibi (normal yaşlıları) o da, çeşitli psikoseksüel dönemlerden geçecektir. Ancak çabucak geçirilen bazı durumlar, onun için daha güç ve direnç gösteren engeller olarak ortaya çıkacak, onu kısıtlı bir evrende, kısıtlı akıl ve fizik gücüyle daha çok çaba göstermek zorunda bırakacaktır.

Atılacak ilk adım en güç olanıdır: anneden ayrılmak.

Anne, çocuğunu korumaya, ona yardım etmeye, günlük güçlükler karşısında her an onun yanında olmaya alışmıştır. Aradaki bağların, anne için olduğu kadar çocuk için de koparılması son derece güçleşmiştir. Çoğu kez, annelerinden ayrılmış, yeni bir çevreye girmiş özel gereksinimli çocukları koltukta sallanırken, parmaklarını emerken, kendi kendilerini okşarken ya da kendilerini

tatmin ederken görürüz. Bu fiziksel tatminler ve tekrarlanan niteliği, çocuğa sıkıntılı bir dönemde biraz güven sağla. Çoğunlukla, kendi kendini tatmin, sıkıntı azaldığı ve yer alışkanlıklar edinildiği zaman biter.

Özel gereksinimli çocuklar, giysi, saç biçimi gibi dış görünütlere son derece hassastırlar, erkek ve kadın ayrımında bunlara tutumlardan daha çok önem verirler. Tipik erkek ya da kadın giysileri, onların hangi cinse ait olduklarını anlamalarına daha çok yardımcı olur. Aile içinde de erkek ya da kız kardeşi, abla ya da ağabeyi ve kendi yerlerini daha kolay belirler.

Temizlik ve vücut bakımı, böyle bir bilinçlenmeyi daha kolaylaştırır. Terbiye ve utanma da bu arada uyanmaya başlar. Çocuk temiz vücudunun kendisine ait olduğunu anlamalı, ona sadece ana babası ya da öğretmen gibi yardımcıların dokunabileceğini idrak etmelidir.

“Ergenlik öncesi fiziksel işaretler, beklenen yaşta belirlenmeye başlar, ancak genç ergendeki karakter belirtileri özel gereksinimli çocuklarda daha gecikir.

Ama yine de kendindeki değişikliklerden kuşkulanmaya başlar ve cinsel yaşamdaki ergenlik öncesi dönemi, basit de olsa, ona açıklamak mümkün olur. Ergenlikte, fizyolojik işlemeyi bütünüyle anlayamasa da, cinsellikteki esrarı çözer ve güven duymayı gereksinir.

Bu yaşta, ana babalar bilmek istemeseler de, cinsel dürtüler oldukça fazladır. Zaten henüz bağımlı ve topluma uyumu kesin olmayan bir ergenin ilerideki cinsel yaşamı nasıl düşünülebilir?

Örneğin, çocuklar 5-6 yaşlarına geldiklerinde cinsel organlarıyla oynarlar ve bundan haz duyarlar. Bu eylem, çocuğun kendi bedenini tanıma eylemi içinde geçen bir süreçtir. Kimi aileler, böyle bir davranışı gördüklerinde paniğe kapılıp çocuğu korkutarak veya cezalandırarak onun bu konuya daha çok takılmasına yol açarlar. Oysa gerek eliyle gerekse başka bir objeye sürtünerek mastürbasyon yapan çocuğun bu davranışı üzerinde durmamak ve olağanüstü bir sıklıkla oluyorsa, onu korkutmadan ve konuya değinmeden başka bir şeyle oyalayarak dikkatini başka bir yöne çekmek genellikle yeterli olur. Çocuğun güdüsel olarak yaptığı bu durumun anne baba tarafından engellenmesi çocukta suçluluk yaratır. Mastürbasyon, vücudun yapısının ve duyarlılıklarının araştırılmasına yol açar. Kendi kendini tanımayı sağlar.

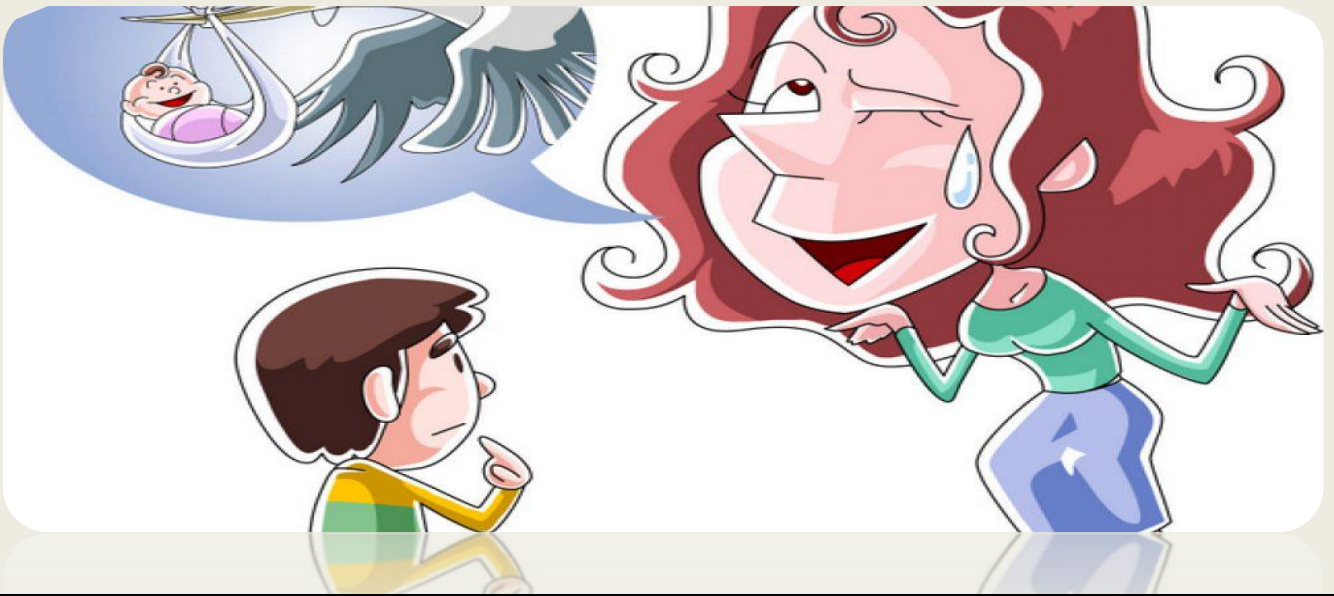
Normal kadınlar ve erkekler gibi özel gereksinimli bireylerin de arzularını doyurmak, uygun bulunmak ve sevgi edinmek gibi ihtiyaçları vardır.

Geleneksel aile yapımız, cinsel eğitim ve cinsel sözcüğü ile başlayan pek çok tanımlamaya hala tabu gözüyle bakmaktadır. Bunun yanı sıra çocuğa ya da gence baskı uygulamaktadır. Çocuklarını korumak adına özellikler genital organlar için 'ayıp, pis' gibi utanma duygusu uyandıracak tanımlar kullanılır. Çocuklar bu organlar ile ilgili bir sorun yaşadığında da ortaya bir de suçluluk duygusu çıkacaktır. Bu baskının ve ayıp yaklaşımının çoğunlukla aile bilgisinin yetersizliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Oysa bilgisizlik problemi çözmez. Cinselliğin tabulaştırılması koruma adına yapılıyor olsa da bunun geçerliliği yoktur, tam tersine bilgilendirdiğimiz düzeyde çocuğumuzu koruyabiliriz. Bu kural ister özel gereksinimli, ister normal kişiler için olsun herkes için geçerlidir.

Ayrıca başka önemli bir nokta da özel gereksinimli gençler tıpkı diğer bireyler gibi sevebilir mi? Aşık olabilir mi? Bizim 'aşık olmak' dediğimiz şey ile duydukları sevgiyi bağdaştırabilirler mi? Bu sorular pek çok ebeveynin gerek kendi kendilerine gerekse uzmanlara sık sık sorduğu sorulardandır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki hiçbir araştırma bir kişinin diğerine duyduğu sevginin ölçüsünü ortaya çıkaramaz. Özel gereksinimli bireyin sosyal yaşamdan soyutlanmış ve aileleri tarafından aşırı koruma altında tutuldukları inkar edilemez bir gerçektir.

Aşık olmak, sevmek için zekanın rolü nedir? Zihinsel özürle olmakla duygusal özürle de olunmaz. Herkes gibi bu bireylerin de sevmeye, seilmeye, cinselliklerini öğrenmeye ve yaşamaya hakları vardır. Ne kadar engellense de, baskı yapılırsa da, er geç öyle veya böyle, özel gereksinimli çocuklar da ergenliğin getirdiği hem fiziksel hem psikolojik değişiklikleri yaşayacaklardır. Bu yüzden cinselliklerinin farkına varmaları engellenemez. Bu normal bir süreçtir. Pek çok özel gereksinimli genç seksüel özellikteki davranışların yeri ve zamanı olduğunu öğrenebilecek kapasiteye sahiptir. Bu gençlere kabul edilebilir davranışlar örneklenmezse olumlu davranışların kendiliklerinden ortaya çıkması beklenemez.

1. Sıklıkla gözlenen dikkat yetersizliği detayları gözden kaçırmaya ve yerinde reaksiyon vermemeye neden olur.
2. Yargılamaları yetersiz ve yetenekleri sınırlıdır.
3. Özel gereksinimliler genellikle istenilenleri sorgulama yapmadan yerine getirirler, bu nedenle kolaylıkla kullanılırlar ve cinsel tacize açıktırlar.
4. Çabuk kafaları karışır ve korkarlar. Gerçek ve gerçek olmayı ayırt etmekte güçlük çekerler.

Bu özellikler göz önüne alındığında, özel gereksinimli bir genç kızın hamilelik ve cinsel ilişki arasındaki bağı bilmemesinin ne kadar önemli olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda özel gereksinimli bir genç kıza istemediği bir durum karşısında evet demek zorunda olmadığı öğretilir, oyun gibi uygulamalar ve grup çalışmaları ile karşılaşabilecekleri olaylara hazırlanmalarına yardımcı olunabilir.

Normal çocuklar cinsel bilgi ve deneyimlerini aileleri, yaşlıları ve okulun yardımı ile paylaşırlar ve sosyalleşme içinde olurlar. Özel gereksinimli çocukta ise durum farklıdır. Özel gereksinimli tanısı konduktan sonra, toplumdan soyutlanma süreci kendiliğinden başlar. Bu çocukların yaşamı birilerine bağlı hale gelir ve sosyal ortam dışında kalır. Sosyalleşmeleri çok kısıtlı olan bu bireylere, cinsel eğitim profesyonel bir yaklaşım ile verilmelidir.

Yanlış tutumlardan biri susmak, çocuğa cevap vermemektir. Çocuklar sorularına cevap verilmeyince bu alanda bir sır, gizlilik olduğunu sezerler, merakları iyice artar. Diğer bir yanlış tutum, “ayıp, büyüyünce öğrenirsin” gibi bir tepki ile çocuğu azarlayıp susturmak ya da hiç anlayamayacağı kadar karışık cevaplar vermektir. Ayrıca çocuğa gerçeklere uymayan yanlış bilgiler vermek de doğru değildir.

Çocukların ve ergenlerin cinsel eğitiminde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

1. Çocukların cinsellikler ilgili sorularına cevap vermeyi reddetmemeli, gerekli bilgiler çocuğun cinsel gelişim evrelerine göre ve zamanında verilmelidir.
2. Çocuğun cinsellik ve üreme konusunda sorduğu sorular yalın, ancak doğru ve yeterli olarak cevaplanmalıdır.
3. Çocukların anlayabileceği düzeyde eğitim verilmeli, her şey öğretilmeye kalkışılmamalıdır.

4. Cinsel eğitim yönünden aile içinde bazı önlemler alınması gereklidir.

a) Çocuğun zamanından daha erken yaşta cinsel konularda uyarılmaması için ayrı bir odası olmalı, ana-babası ile aynı odayı veya yatağı paylaşmamalıdır.

b) Cinsel organlarına sürtünerek uyarılmaması için çocuğa fazla dar çamaşır veya elbiseler giydirilmemelidir.

5. Çocuk, birikmiş enerjisini uygun şekilde harcayabileceği oyun ve spora alıştırılmalıdır. Böylece çocuk kendi cinselliği üzerinde yoğunlaşmaz. Çocuğun kendi enerjisini doğal olarak harcayabileceği spor ve oyun en iyi koruyucu önlemler olarak bilinmektedir.

6. Çocuğun kendi kendine cinsel doyum sağlaması demek olan mastürbasyon zararlı bir yöntem olarak algılanmamalıdır. Mastürbasyon doğal bir olaydır.

7. Cinsel gelişimin yoğunlaştığı ergenlik öncesi dönemde çocukta olacak cinsel ve bedensel gelişimler hakkında çocuğa bilgi verilmelidir.

Cinsel eğitimin amacı,

yalnızca çocuğun bazı gerekli sosyal kurallara uymasını sağlamak değil, insanın sevgi içinde serbestçe gelişimini ve kendinde bulunan cinsel güçleri olabildiğince düzenlemesini, kendisinin ve başkalarının mutluluğu için bunlardan yararlanmasını sağlamaktır.

Cinsiyet, temel ve önemli bir parçadır. Her gelişim evresi ve onun anlaşılmasında bu gerçeği unutmazsak, kendi kendimizle bir rahatlık duygusu içinde olur ve diğer insanlara karşı anlayış kazanırız. Sevgi iyimserdir, sevgi umutludur. Ona ulaşmak olanağı her zaman bizimledir. İşte çocuklarımıza aşılacak isteyeceğimiz gerçek de budur.

Kaynakça

- Haracapos, D. & Pederson, L. (...) Sexuality and Autism: a Nationwide survey in Denmark.
- Mayle, P. Bana neler oluyor?, Sistem Yayıncılık: 124 Cinsel Eğitim Dizisi
- Mayle, P. Ben nereden geldim?, Resimlerle hayatın gerçekleri, Sistem Yayıncılık: 124 Cinsel Eğitim Dizisi
- Mermer, G. (1993). Zihinsel engelli ergenlerin cinsel eğitim gereksinimleri hakkında anne, baba ve eğitimci görüşlerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Mortlock, J. (1993). The Socio-sexual development of people with autism and related learning disabilities. Presentation given at in an Inge Wakehurst Trust.
- Pernoud, L. (1987). Çocuğun cinsel eğitimi, E yayınları AŞ: kadının kitaplığı:3, dördüncü baskı, mart 1987.
- Shindell & Kempton
- Ünal, F. & Sonuvar, B. (1994). Çocukluk masturbasyonu: Kontrollü bir ön çalışma. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 1(2), 87-95.
- Yavuzer (1985). Çocuk psikolojisi.
- Sürmeli, M. (1971). Çocuğun cinsel soruları ve cevapları, Amerikan Çocuk Araştırmaları Merkezi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

** Uzman Psikolog Arzu YURDAKUL yazısından yararlanılmıştır.

Serkan YILMAZ
Merkez Müdürü
Yağmur TOPÇUOĞLU
Müdür Yardımcısı
Ezgi DEMİR
R.P.D.H. Bölüm Başkanı
Dr.H.Tezer ASAN
Ö.E.H. Bölüm Başkanı
Halil ÖZGÜL
Rehberlik Öğretmeni
Fatma ÇİÇDEM EMRE
Rehberlik Öğretmeni